ВОЛИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Міністерство освіти і науки України
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра теорії та методики викладання шкільних предметів

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА

Матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції

18 квітня 2024 року



м. Луцьк

Міністерство освіти і науки України
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра теорії та методики викладання шкільних предметів

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА

Матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції

18 квітня 2024 року

м. Луцьк

УДК 378.046:37.013.2
П84

Професійна компетентність педагога: теорія, методика, практика : зб. матеріалів доповідей (статей, тез) учасників Всеукр. інтернет-конф. (м. Луцьк, 18 квіт. 2024 р.). Луцьк : ВІППО, 2024. 224 с.

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 4 від 09.04.2024)

Рекомендовано до друку вченою радою Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 3 від 16.05.2024)

Редакційна колегія:
Петро Олешко, кандидат історичних наук, професор, директор Волинського ІППО;
Олександр Дем'янюк, доктор історичних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної діяльності Волинського ІППО;
Валентина Вітюк, кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-методичної та навчальної діяльності Волинського ІППО;
Оксана Муляр, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІППО;
Іван Рудянин, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та археології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Упорядники:
Оксана Муляр, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІППО;
Ірина Ураєва, старший викладач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІППО

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів тез і статей можуть не збігатись із позицією редакції.

© Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2024
© Муляр О. П., Ураєва І. Г. (упорядкування), 2024

ЗМІСТ

Олешко П.
Вітальне слово 7

Александрук А., Падалко Н.
Використання технологій у навчанні математики: перспективи і виклики у вивченні натуральних чисел 8

Александрук А., Панасюк А.
Національно-патріотичне виховання та роль учителя у трактуванні історичних подій 12

Вітюк В.
Розвиток професійної компетентності педагогів в умовах реформування освітньої галузі 15

Волошко І.
Інноваційні підходи до викладання дробів: використання технологій у навчальному процесі 19

Гесь О.
Інформаційно-цифрова компетентність сучасного педагога в контексті інтеграції шкільних предметів 23

Глущук А., Муляр О.
Розвиток м'яких навичок на уроках громадянської та історичної освітньої галузі в НУШ 29

Григор'єва Н.
Формування оцінювально-аналітичної компетентності вчителів Нової української школи відповідно до професійного стандарту 35

Головін М., Головіна Н., Гузачов Д.
Рефлексія критичного мислення як важлива компетентність педагога природничої галузі знань 40

Демчишин М.
Емоційний інтелект як фактор забезпечення особистісного і професійного зростання педагога 44

Дем'янюк О.
Фотографія як джерело знань у сучасному освітньому процесі 51

Диня О.
Активізація навчальної діяльності учнів засобами комп'ютерної математики 58

Дмитрук В.
Формування проєктувальної компетентності як розвиток професійної майстерності вчителя 60

Довгальова О., Кметь Н., Падалко Н.
Оптимізація вивчення задач економічного змісту в закладах загальної середньої освіти засобами інформаційних технологій 64

Довгопола Л.
Дидактичні умови формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів на уроках фізики 66

Жалко Т.
Методика роботи з публіцистичними текстами 73

Каменчук В.
Компетентнісний підхід на уроках «Пізнаємо природу» в 5 класі 76

Кащенюк М., Трофімук М.
Самоосвіта педагога як умова підвищення його особистісно-професійної компетентності 80

Киричук М., Падалко Н.
Застосування інформаційних технологій при вивченні тригонометрії ... 87

Коцун Л.
Підготовка фахівців до професійної діяльності у закладах позашкільної освіти 90

Кравчук О., Семенюк Г.
Шляхи розвитку особистісно-професійної компетентності вчителя математики при навчанні геометрії у класах з поглибленим вивченням математики 94

Крисак К., Піддубний О.
Прикладні задачі на екстремум 100

Круковець А., Падалко Н.
Використання інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні теми «Похідна та її застосування» 103

Ліщук І., Падалко Н.
Застосування сучасних форм організації навчання на факультативних заняттях з математики 107

Викладати – це мистецтво, а не ремесло, у цьому самий корінь учительської справи. Перепробувати десять методів і виробити свій, переглянути десять підручників і не триматися жодного неухильно – от єдино можливий шлях живого викладання. Вічно винаходити, вимагати, удосконалювати – от єдиний можливий курс сучасного вчителя.

Формування компетентностей учнів здійснюється не тільки шляхом реалізації відповідного оновленого змісту освіти, але й вибором адекватних методів та технологій навчання. Однією з найрезультативніших технологій формування компетентностей учня вважається технологія розвитку критичного мислення. Вважаємо за доцільне поєднувати елементи технології розвитку критичного мислення з традиційними методами навчання.

Список використаних джерел

1. Ісаєва О. Про основні парадигми шкільної літературної освіти. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2014. № 1. С. 17–21.

2. Клопінська І. О. Формування ключових компетентностей на уроках зарубіжної літератури. URL: https://naurok.com.ua/formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-na-urokah-zarubizhno-literaturi-102671.html (дата звернення: 13.03.2023).

3. Основи критичного мислення : навч. посіб. для учнів старших класів загальноосвіт. шк. / О. І. Пометун та ін. Тернопіль : Навч. кн – Богдан, 2010. 216 с.

4. Сафарян С. Формування компетентної особистості починати з себе. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2017. № 1. С. 4.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ПРИРОДОЗНАВСТВО»

ТКАЧЕНКО Ігор,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізики та інтегративних технологій навчання природничих наук,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;
КРАСНОБОКИЙ Юрій,
кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри фізики
та інтегративних технологій навчання природничих наук,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

На сьогодні у формуванні сучасної природничо-наукової парадигми проглядаються такі тенденції:

– перехід від диференціації наук до їх інтеграції;

– акцент на ролі й особливостях особистості в процесі отримання нового знання;

– відмова від концепції «підкорення природи» та намагання до гармонії й еволюції разом з нею;

– злиття і взаємопроникнення гуманітарної і природничо-наукової культур;

– основоположний антропний принцип.

Якщо враховувати лише ці тенденції, то вже навіть вони вимагають відповідних змін у конструюванні освітнього процесу не лише на всіх етапах шкільної, але й дошкільної освіти. А це, у свою чергу, викликає необхідність пошуку нових підходів до підготовки кадрів учителів – бакалаврів і магістрів на компетентнісній основі. Підготовка таких кадрів повинна визначатися відповідною (новою) нормативною базою (стандартами, навчальними планами, програмами), новими комплексами навчально-методичного забезпечення (підручниками, навчальними посібниками, збірниками задач, лабораторними практикумами, методичними рекомендаціями тощо), розробкою нових технологій навчання.

Комплекс цих матеріалів має забезпечувати:

– формування у суб'єктів навчання ясного уявлення про наукову картину світу як основу цілісності і різноманіття природи; чіткого уявлення про відносну об'єктивність наукової картини світу на певному історичному етапі розвитку науки як феномену загальнолюдської культури;

– вивчення сутності й розуміння сфер застосовності фундаментальних законів природи, які становлять основу сучасних природничих наук: фізики, хімії, біології;

– освоєння принципів моделювання природних явищ і процесів;

– усвідомлення динаміки усталених понять (наукової мови і термінології) опису природних процесів у міру їх ускладнення від макроскопічних систем до мікроскопічних (квантових), від неживих систем – до живої клітини, організму, біосфери;

– формування уявлень про принципи універсального еволюціонізму і синергетики;

– усвідомлення проблем екології і суспільства у їхньому зв'язку з концепцією сталого розвитку людської цивілізації [1].

Ключовим напрямом реформування змісту базової освіти на теперішній час є перехід її на компетентнісні основи, задоволення особистісних потреб споживачів освітніх послуг, підвищення якості освіти на всіх її рівнях, зосередження уваги на ціннісних аспектах розвитку соціально й індивідуально орієнтованих умінь, необхідних для навчання протягом всього життя.

Суспільство й навколишня природна система взаємовпливають на самоорганізацію і еволюцію обох систем. У сучасну епоху відбувається стрімкий розвиток природничих наук, відкриваються нові факти



й формуються нові концептуальні ідеї у фізиці, хімії, біології, астрономії, космології, математиці та в інших науках. Незаперечним є те, що в результаті вивчення циклу природничих дисциплін випускник університету повинен розуміти фундаментальні закони природи, неорганічної й органічної матерії, біосфери, ноосфери, розвитку людини; уміти оцінювати проблеми взаємозв'язку індивіда, людського суспільства і природи; володіти навиками формування загальних уявлень про матеріальну першооснову Всесвіту.

Сформувався сучасний підхід до вивчення і розуміння явищ природи: лише у різноманітності та у взаємозв'язках природничих наук, що складають єдину систему природничо-наукових знань, можливе адекватне пізнання природи як цілісного утворення. Зміст і структура сучасного наукового природознавства значною мірою визначають зміст і предметну структуру природничо-наукової освіти в змістових лініях державних стандартів різного рівня.

Фахова підготовка майбутніх учителів природничих наук має базуватися на засадах психодидактичного, діяльнісного і компетентнісного підходів та викристалізовуватися цілісним системним утворенням, у якому єдність змістової, процесуальної та мотиваційно-ціннісної сторін навчання забезпечується на основі системно-синергетичного підходу як засобу дослідження відкритих (нелінійних) педагогічних систем. Єдність і різноманіття методологічних підходів у фаховій підготовці майбутніх учителів природничих наук дає можливість трансформувати процес навчання з інформаційного на методологічний, здійснити перехід від трансляції готового знання до формування критичного та творчого мислення, забезпечити високий рівень його комплексної підготовки [2].

За таких умов основною вимогою до здобуття та опанування новими знаннями щодо сутності природознавства постає відтворення такого типу навчання, яке забезпечує активну розумову діяльність, виробляє уміння зіставляти, порівнювати, узагальнювати, орієнтуватись у нових обставинах, формує узагальнені вміння і навички суб'єктів навчання. Найбільшої цінності у підготовці майбутніх учителів природничих наук набуває вміння приймати нестандартні рішення, нести відповідальність за свої дії та прогнозувати їх наслідки. За період навчання у них має бути сформовано такі компетентності та компетенції, які їм будуть потрібні упродовж усього свідомого життя, у якій би галузі вони не працювали: самостійність суджень, уміння зосереджуватися на основних проблемах, постійно розширювати свій науково-методичний світогляд.

У традиційній практиці закладів вищої освіти існує декілька підходів щодо вирішення проблем фахової підготовки учителя природничих

дисциплін. Перший з них орієнтований на передачу здобувачеві вищої освіти спеціальних предметних знань, на формування ділових умінь і навичок. Передбачається, що науковий світогляд немов би формується сам собою і не надто суттєво відображається на професійній підготовці й діяльності майбутнього фахівця. Методології мислення майбутнього учителя така практика не надає суттєвого значення; в процесі викладання не акцентується увага на її методологічних принципах і проблемах.

Інший підхід до проблеми навчання і виховання зорієнтований на формування суттєво іншого типу особистості фахівця, який володіє не лише професійними знаннями, а й високою культурою мислення, методологічними принципами пошуку і застосування знань, діяльним науковим світоглядом, відчуває особисту відповідальність за результати діяльності чи бездіяльності. Науковий світогляд − це погляд на Всесвіт, на природу і суспільство, на все, що нас оточує і що відбувається у нас самих; він проникнутий методом наукового пізнання, який відображає речі та процеси такими, якими вони існують об'єктивно; він ґрунтується виключно на досягнутому рівні знань всіма науками.

Повсякденний образ світу – світорозуміння в його життєво-практичному модусі – базується на повсякденних знаннях емпіричного характеру, формується стихійно і до об'єктивної реальності може мати досить віддалене відношення. Світорозуміння ж на теоретичному рівні, або наукова картина світу, як правило, представляється науковими та філософськими ідеями. Така узагальнена система знань людини про природні явища і її ставлення до основних принципів буття природи складає природничо-науковий аспект світогляду. Тому світогляд − утворення інтегральне й ефективність його формування в основному залежить від ступеня інтеграції всіх навчальних дисциплін. Адже до складу світогляду входять і відіграють у ньому важливу роль узагальнені знання, як повсякденні (життєво-практичні), так і професійні та наукові. Такий світогляд можна сформувати під час освітнього процесу за умови взаємодії природничих, технічних, гуманітарних та соціально-економічних наук. Науковий стиль мислення такого фахівця орієнтується на усвідомлення об'єктивної необхідності для опанування культурою використання відомих методологічних підходів у подальшій професійній діяльності.

Перехід до компетентнісної парадигми в умовах модернізації освіти означає переорієнтацію процесу з набуття знань на результат опанування ними у діяльнісному вимірі, у зміні акценту з «накопичення» нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток у суб'єктів навчання здатності до практичних дій, до застосування власного досвіду успішної діяльності у конкретних ситуаціях, організації освітнього процесу на основі врахування необхідних навчальних досягнень (результатів)

майбутніми учителями природничих наук, забезпечення їх спроможності відповідати реальним запитам швидкозмінного ринку педагогічної праці й мати сформований потенціал для швидкої адаптації як у майбутній професії, так і в структурі сучасного соціуму.

Список використаних джерел

1. Краснобокий Ю. М., Ткаченко І. А., Ільніцька К. С. Підготовка вчителя освітньої галузі «Природознавство» (інтегрований підхід). *Фізика та астрономія в рідній школі*. 2018. № 6 (141). С. 17–23.

2. Ткаченко І. А., Краснобокий Ю. М., Ільніцька К. С. Методико-методологічні засади підготовки учителів природознавства на концепціях еволюції наукової картини світу : монографія. Бровари : АНФ груп, 2023. 266 с.

ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО УРОКУ

ТРАЧУК Тетяна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів,
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Актуальність теми. Українська система освіти XXI століття зазнає значних змін, які характеризуються потужними інноваційними процесами. Реформа «Нова українська школа» передбачає перетворення освітнього процесу на інноваційне середовище.

Сьогодні школі потрібні вчителі, готові до роботи в умовах євроінтеграції – вчителі, які прагнуть постійного розвитку у професійній діяльності, особливо творчого зростання задля вдосконалення професійних компетентностей. Саме тому акценти в підготовці та післядипломній освіті вчителя мають бути перенесені з вивчення стандартних, інваріантних станів на механізми оволодіння новими, прилучення до перспективних моделей педагогічного досвіду й готовності до набуття власного в широкій і різноманітній практиці.

Слушною вважаємо думку про те, що успішність реформування шкільної освіти на другому етапі «залежить від усвідомлення вчителями, розвиток яких саме професійних та загальних компетентностей є першочерговим для повноцінної сучасної педагогічної діяльності, умотивованості щодо змін на основі самооцінювання та самоідентифікації в розгалуженому освітньому середовищі» [3].